

ใบความรู้ที่ ๑๑ เรื่อง องค์ประกอบของบทละคร (๑)
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ เรื่อง เรียนรู้การละคร
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๓ เรื่อง องค์ประกอบของบทละคร (๑)
รายวิชา ศิลปะ (ดนตรี-นาฏศิลป์) รหัสวิชา ศ๒๓๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

อริสโตเติล ปราชญ์ชาวกรีก ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของบทละครไว้ในหนังสือเรื่อง Poetics ซึ่งถือกันว่าเป็นตำราทางการละครเล่มแรกของโลก โดยจำแนกองค์ประกอบของบทละครตามลำดับความสำคัญไว้ ๖ ส่วน

๑. โครงเรื่อง (Plot)

ลำดับของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในบทละคร ตั้งแต่จุดเริ่ม การพัฒนาเรื่อง ไปจนถึงจุดจบ คำว่า “โครงเรื่อง” (Plot) แตกต่างจาก “เรื่อง” (Story) เพราะเมื่อพูดถึง “เรื่อง” จะหมายถึง เนื้อหาหรือวัตถุดิบที่นักเขียนบทละครนำมาสร้างเป็นโครงเรื่อง เช่น ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร

โครงเรื่องที่ดีจะต้องมีความสมบูรณ์ในตัวของมันเอง ประกอบด้วยด้วยตอนต้น ตอนกลางและตอนจบ โดยเหตุการณ์ทุกอย่างที่เกิดขึ้นจะต้องมีความสัมพันธ์กันอย่างสมเหตุสมผล ในบทละครที่มีการวางโครงเรื่องอย่างรัดกุม จึงไม่สามารถตัดฉากใดฉากหนึ่งออกไปได้โดยไม่กระทบกระเทือนกับฉากอื่น

๒. ตัวละคร (Character)

ในละครแต่ละเรื่อง แต่ละประเภทย่อมให้ความสำคัญกับลักษณะด้านต่างๆ ไม่เหมือนกัน เช่นละครคอเมดี้ อาจไม่ให้ความสำคัญกับมิติทางจิตวิทยาของตัวมากนัก แต่เน้นไปที่รูปลักษณ์และสถานะทางสังคม ขณะที่ละครแนวสัจนิยมจะเน้นที่มิติภายในของตัวละคร ภูมิหลังและบริบทต่างๆ ที่ส่งผลต่อการกระทำของตัวละคร ทั้งนี้ ในบทละครจะมีวิธีนำเสนอลักษณะของตัวละครอยู่ ๔ วิธี ได้แก่

- คำบรรยายของผู้เขียน
- คำพูดของตัวละครตัวนั้น
- คำพูดของตัวละครอื่น
- การกระทำของตัวละคร

๓. ความคิด (Thought)

ความหมายของเรื่อง หรือข้อสรุปที่ได้จากเรื่องราวที่เกิดขึ้นในละคร ปัจจุบันนิยมใช้คำว่า แก่นเรื่อง (Theme) การแสดง “ความคิด” ที่อยู่ในละครนั้น จะต้องแสดงผ่านสิ่งที่เกิดขึ้นในละคร โดยมีความกลมกลืนกับโครงเรื่องและตัวละคร ผู้ชมจะได้รับความคิดนั้นจากการติดตามเรื่องราวในละคร

๔. การใช้ภาษา (Diction)

ศิลปะของการถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดของผู้ประพันธ์ออกมาทางคำพูดของตัวละครในนวนิยายหรือเรื่องสั้น ผู้เขียนสามารถนำเสนอลักษณะของตัวละคร ไปจนถึงความรู้สึกนึกคิดที่อยู่ภายในจิตใจ โดยผ่านการบรรยายหรือพรรณนา ขณะที่บทละครมีข้อจำกัดที่ต้องนำเสนอเป็นภาพการแสดง การเขียนบทละคร จึงต้องทำให้ผู้ชมสามารถเข้าใจตัวละครได้โดยผ่านคำพูดและการกระทำของตัวละคร การเลือกใช้ถ้อยคำในบทละครจึงต้องสัมพันธ์กับลักษณะของตัวละคร เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และประเภทของละครด้วย

๕. เพลง (Song)

ศิลปะของการถ่ายทอดเรื่องราวและความคิดของผู้ประพันธ์ออกมาทางบทเพลงที่ตัวละครจะต้องขับร้อง ที่อริสโตเติลกล่าวถึงเพลงในฐานะองค์ประกอบของบทละครนั้น เป็นเพราะละครกรีกโบราณที่อริสโตเติลนำมาเป็นแบบอย่างในการวิเคราะห์ เป็นละครที่ต้องมีกลุ่มนักร้อง (Chorus) ขับร้องเพลงทั้งสิ้น นักการละครในปัจจุบัน ได้ประยุกต์เรื่องของเพลงมาใช้ โดยหมายรวมถึงเสียงที่คนดูได้ยินทั้งหมดในระหว่างที่ดูละคร ซึ่งแบ่งได้เป็น เสียงที่นักแสดงพูด, เพลงและดนตรี และเสียงประกอบ ศิลปะในการเลือกใช้เสียงในละคร ไม่ว่าจะเป็น เป็น จังหวะ การเน้น ความดัง-เบา ฯลฯ สามารถสร้างอารมณ์ร่วมให้กับคนดูได้อย่างมาก

๖. ภาพ (Spectacle)

สิ่งที่คนดูมองเห็นทั้งหมดในระหว่างการดูละคร ไม่ว่าจะเป็นท่าทางและสิ่งที่นักแสดงทำ ไปจนถึง ฉาก แสง เครื่องแต่งกาย การแต่งหน้า ฯลฯ เป็นหน้าที่ของศิลปินนักการละครด้านต่างๆ ที่จะสร้างสรรค์ภาพบนเวทีขึ้นจากการวิเคราะห์โครงเรื่อง ตัวละคร ความคิด และภาษาที่ปรากฏในบทละคร